

РАЗДЕЛ I
ЯЗЫК И ДИСКУРС:
СИНТАКСИЧЕСКИЙ И СЕМАНТИЧЕСКИЙ АСПЕКТЫ

Ж. У. Грыб

выкладчык кафедры замежных моў
МДПУ ім. І. П. Шамякіна (г. Мазыр, Рэспубліка Беларусь)

**НАРОДНА-ЭТЫМАЛАГІЧНЫЯ ЗБЛІЖЭННІ НАРОДНАГА
КАЛЕНДАРА Ў СУАДНОСІНАХ З ПРАЦЭСАМІ СЕМАНТЫЧНАГА
РАЗВІЦЦЯ СЛОВА**
(на прыкладзе лексікі народнага календара)

Народная этымалогія – спецыфічная моўная з’ява поўнага або частковага пераасэнсавання слова ў выніку адвольнага збліжэння яго з іншымі блізкімі па гучанні словамі. Феномен народнай этымалогіі ўжо з сярэдзіны 19 стагоддзя прыцягвае да сябе ўвагу лінгвістаў, але і сёння не вывучаны да канца рознабаковыя праявы дадзенага працэсу.

Паняцце народнай этымалогіі (ням.: Volksetymologie) было ўведзена ў 1852 годзе нямецкім філолагам Эрнстам Фёрстманам у артыкуле “Пра нямецкую народную этымалогію” [1]. Народная этымалогія часта сустракаецца ў вуснай народнай творчасці. Асабліва ярка яна прадстаўлена ў народным календары.

Пытанне аб ўздзеянні народнай этымалогіі на семантыку слова не атрымала досыць поўнага і адназначнага асвятлення ў лінгвістыцы. Гэта тлумачыцца тым, што па традыцыі народная этымалогія разглядалася як анамальная рыса мовы, што выключала магчымасць супастаўлення вынікаў народнай этымалогіі і звычайных семантычных працэсаў. Пры даследванні ўздзеяння народнай этымалогіі на семантыку слова не праводзілася выразнага размежавання паміж зменай значэння лексічнага і матывацыйнага. Матывацыйная змена значэння з’яўляецца толькі часткай лексічнага значэння і вызначаецца ўтрыманнем матываванай прыкметы, якая адлюстроўваецца ва ўнутранай форме наймення. Для апісання семантычных вынікаў народнай этымалогіі вельмі істотна размежаванне лексічнага і матывацыйнага значэнняў у аспекце іх змены. Выяўляючы тыповыя семантычныя мадэлі намінацыі і засноўваючыся на сінхронных асацыятыўных сувязях слоў, народная этымалогія не можа не адлюстроўваць змен сэнсавай структуры лексічных адзінак; змен, якія і з’яўляюцца часцей за ўсё прычынай зацямення першапачатковай унутранай формы найменняў. Такім чынам, цалкам правамерным становіцца пытанне аб узаемадзеянні народнай этымалогіі з працэсамі звычайнага семантычнага развіцця (аб адпаведнасці вынікаў народнай

этымалогіі заканамерным зменам семантыкі слоў). Цікавае уяўляе ўдакладненне таго значэння, якое набывае народна-этымалагічнае праясненне ўнутранай формы слова ў рэалізацыі яго патэнцыйнай семантычнай магчымасці.

Да асноўных разнавіднасцей семантычных змен адносяцца пашырэнне і звужэнне лексічнага значэння, што суадносіцца з тым ці іншым найменнем: развіццё слова ў напрамку абстрагавання ці канкрэтызацыі (спецыялізацыі).

Пры аналізе тых вынікаў, якія зазнае на сабе семантыка слова пры народна-этымалагічным збліжэнні, неабходна мець на ўвазе, па-першае, характар рэальнай семантычнай сумяшчальнасці слоў, якія збліжаюцца; па-другое, характар зыходнага значэння слова, якое зазнала народна-этымалагічнае ўздзеянне (з улікам паходжання лексічнай адзінкі – спрадвечнай для мовы ці запазычанай; сферы функцыянавання – дыялектнай, прастамоўнай, гутаркова-літаратурнай і г. д.); па-трэцяе, спецыфіку значэння лексічнага матыватара і канатацый, якія суправаджаюць яго моўнае ўжыванне. Крытэрыямі, якія дазваляюць меркаваць аб пераасэнсаванні матывацыйнага ці лексічнага значэння слова, могуць служыць моўны кантэкст, з якога высвятляецца матываванасць і значэнне лексемы, а таксама слоўнікавае тлумачэнне, што выяўляе разыходжанне паміж зыходным і другасным народна-этымалагічным асэнсаваннем слова. Факт такой неадпаведнасці вызначаецца пры дапамозе этымалагічнага слоўніка.

Народна-этымалагічныя асацыяцыі неадназначныя з пункту гледжання іх залежнасці ад зыходнага значэння пераасэнсаванага слова. Калі пры тлумачэнні чалавек абапіраецца на вядомае яму (рэальнае) значэнне слова, то народна-этымалагічная інтэрпрэтацыя носіць у цэлым рацыянальны характар. Калі ж значэнне слова невядомае і маларазумелае таму, хто гаворыць, то народная этымалогія прыпісвае слову памылковы (парадаксальны) сэнс. Акрамя таго, у працэсе народнай этымалогіі актыўна працягваюць сябе экспрэсіўна-эмацыйна-ацэначныя асацыяцыі. Такім чынам, уздзеянне народнай этымалогіі на семантыку слова павінна быць разгледжана з улікам адносін, якія ўсталёўваюцца ў ходзе гэтага працэсу: парадаксальнай, рацыянальнай (лагічнай) і экспрэсіўна-эмацыянальна-ацэначнай матывацыі.

Гэтай класіфікацыі прытрымліваецца Грыдзіна Т.А., якая займаецца праблемамі народнай этымалогіі [2]. Мы лічым, што дадзеная класіфікацыя можа быць выкарыстана і пры вывучэнні лексікі народнага календара.

Фактар адвольнасці (выпадковае гукавое падабенства) у выбары матыватара вызначае шырокі дыяпазон семантычных асацыяцый, якія ўзнікаюць падчас дадзенага працэсу. Парадаксальная матывацыя ўзнікае, калі значэнне слова невядомае або маларазумелае таму, хто гаворыць. Гэта такі від семасіялагізацыі, які прыпісвае слову новае значэнне.

Пытанне аб суадносінах народнай этымалогіі з заканамернымі працэсамі семантычнага развіцця слоў зводзіцца да выяўлення ўдзелу народнай этымалогіі ў звычайных семантычных зменах слоў, у рэалізацыі іх патэнцыйнай семантычнай магчымасці.

Народная этымалогія, засноўваючыся на сінхронна-асацыятыўных адносінах паміж лексічнымі адзінкамі, адлюстроўвае семантычныя змены слоў, якія ўзнікаюць падчас гістарычнага развіцця лексічнай сістэмы мовы. Да асноўных разнавіднасцей семантычных змен адносяць 1) пашырэнне і 2) звужэнне аб'ёму лексічнага паняцця.

Народна-этымалагічныя збліжэнні на аснове парадаксальнай матывацыі даюць слову аказіяныльнае моўнае значэнне, якое часта абумоўлена сітуацыйна. Пры гэтым моўны суб'ект звычайна не разумее парадаксальнасці тлумачэнняў, якія выклікаюць эфект нечаканасці ў носьбітаў мовы, таму што ўспрымаюць гэтае слова ў яго агульнапрынятым значэнні.

Прыкладам парадаксальнай народнай этымалогіі можна лічыць тлумачэнне наймення **Увядзенне**. Гэта прысвятак (4/21.12), другая назва якога **Вадзенне**. Ён звязаны з хрысціянскім святкаваннем Увядзення ў храм Прасвятой Багародзіцы. Для хрысціян гэтае свята – сімвал увядзення грэшнага свету ў храм, без якога ён загіне, пачатак уратавання. На Рэчыцкім Палессі мяркуюць, што гэтае свята – у памяць пакут святой Варвары: “Як святую Варвару погань мучыла, што перш вадзіла па сялу на повадзе да й біла; затым гэта свята завецца”Вадзенне” [3, с. 214]. Слова *Увядзенне* паходзіць ад *уводзіць* незакончанае трыванне да *увесці* – прымусіць увайсці ўнутр чаго-небудзь, прывесці куды-небудзь. Адпадзенне пачатковага *у* збліжае *Увядзенне* са словам *вадзіць* – “шматразова паўтаральны рух”, як у прыкладзе з Варварай ці *вадзіцца* – “быць, жыць” (пра жывёл, птушак). *Водзяцца ваўкі*.

Народная этымалогія выступае ў якасці фактару, які спрыяе лексікалізацыі фанетычных з'яў, ствараючы ўмовы для замацавання за словам дадзенага гукавага выгляду шляхам уключэння яго ў сістэму матывацыйных сувязяў.

15/2.03. **Сраценне** (Граміцы). У выніку фанетычных і народна-этымалагічных з'яў утвараюцца словы *Стрэчанне*, *Устрэчанне*. Такім чынам збліжаюцца словы *Сраценне* і *сустрэча*. Пры дапамозе пратэзы (прыстаўнога *у*) набываецца найбольшая сугучнасць са словам *сустрэча*. З гэтай прычыны царкоўнае свята Сраценне ў народным календары – дзень сустрэчы зімы з летам.

А ў нас сёння Стрэчанне, Стрэчанне,
Зіма з летам стрэлася, стрэлася,
І ножачку звiхнула, звiхнула.
Зіма пайшла плачучы, плачучы,
Лета пайшло скачучы, скачучы [3, с. 59].

У сакавіку ў некаторых мясцінах адзначаюць свята **Улас**, **Аўлас**. А.Ю. Лозка ў кнізе “Беларускі народны календар” [3] мяркуе, што гэта свята з'яўляецца рэшткам культу язычніцкага бога жывёлы **Воласа**.

Тлумачальны слоўнік беларускай мовы дае такое азначэнне: *Волас* (мн. л. Валасы) – рагавое ніткападобнае валакно на скуры чалавека і жывёл. Адсюль і другая назва свята **Валосы (Валосся)**. Малазразумелае імя язычніцкага бога замяняецца больш зразумелым словам *Валасы* (мн. л. ад слова **волас**). “На Валосся цягалі за валосся, але Валосся цяпер ужо звялося” [3, с. 58–59]. Такія збліжэнні прыдаюць слову сітуацыйна абумоўленае значэнне. Моўны суб’ект не асэнсоўвае парадаксальнасць тлумачэння.

Выпадковасць прыведзеных парадаксальных асэнсаванняў незнаёмых слоў тлумачыцца адмысловай мэтай – раскрыць знешнюю форму слова. Гэтыя прыклады адлюстроўваюць тыповыя прыёмы народна-этымалагічнай матывацыі: а) прыём разлажэння слова на знаёмыя элементы; пры гэтым тая частка слова, якая не паддаецца поўнаму атаясамліванню з якім-небудзь сугучным моўным комплексам (марфемай, цэлым словам), застаецца без увагі ці падганяецца да адпаведнай формы (гл. **Увядзенне**); б) прыём поўнага прыпадабнення інтэрпрэтуемага слова сугучнай лексеме (у такіх выпадках магчыма падмена рэальнага значэння слова значэннем амоніма), гл. прыклад са словам **Волас** [4].

Парадаксальная народна-этымалагічная інтэрпрэтацыя значэнняў незразумелых слоў пры захаванні іх знешняй формы прыводзіць да ўзнікнення аказіянальных амонімаў – выкарыстанне агульнавядомых слоў у новай намінацыйнай функцыі. Часта такое ўжыванне служыць сродкам эмацыянальна-ацэначных адносін. Асабліва гэта датычыцца запазычаных слоў: *мілкаскоп* (мікраскоп), *варыацыі* (варыяцыі), *гульвар* (бульвар).

Аказіянальнае пераасэнсаванне слоў на аснове парадаксальнай матывацыі сведчыць аб тым, што гэтая форма народна-этымалагічных збліжэнняў адлюстроўвае тэндэнцыю да развіцця значэнняў лексем у напрамку іх поўнага адрыву ад першапачатковай семантыкі [2, с. 46–47]. Пацверджаннем гэтага з’яўляюцца факты замацавання вынікаў парадаксальнай народна-этымалагічнай матывацыі ў дыялектах і літаратурнай мове: *відэлец* (чалавек, які шмат чаго пабачыў).

Парадаксальнае развіццё семантыкі слоў пад уплывам фармальных народна-этымалагічных збліжэнняў можа спрыяць сэнсаваму разыходжанню некалі роднасных лексічных адзінак, уключэнню пераасэнсаванага слова ў сістэму новых для яго словаўтваральных сувязяў **Сраценне – Стрэчанне – Устрэчанне – “Зіма з летам стрэлася, стрэлася...”**

Пытанне аб магчымасці адносін фармальных па сваёй сутнасці збліжэнняў сугучных няблізкіх слоў да асобага тыпу народнай этымалогіі з’яўляецца вельмі дыскусійным. Праблема ў тым, што вынікі парадаксальнага развіцця семантыкі слоў пад уплывам фармальных народна-этымалагічных збліжэнняў адмяжоўваюцца ад вынікаў з’яў фанетычнай адаптацыі слоў.

На карысьць вылучэння парадаксальнай фармальнай народна-этымалагічнай матывацыі ў асобны тып народнай этымалогіі і адмежавання яе вынікаў ад вынікаў фанетычных змен Грыдзіна Т.А. прыводзіць наступныя падставы [2, с. 6] :

1) пераўтварэнне знешняга выгляду слова ў працэсе фармальнай народна-этымалагічнай матывацыі адбываецца насуперак фанетычным законам: сродкам народна-этымалагічнага пераўтварэння з'яўляецца прыпадабленне слова да іншай лексічнай адзінкі на аснове падабенства гучання; пры фармальным характары такіх збліжэнняў адмежаванне іх вынікаў ад уласна фанетычных змен у шэрагу момантаў з'яўляецца цяжкім;

2) фармальная народна-этымалагічная матывацыя мае стыхійную накіраванасць на тлумачэнне аднаго слова за кошт другога хоць бы шляхам знешняга прыпадаблення незразумелай у матывацыйным дачыненні формы знаёмага віду; пераўтвораная лексема мае “інфармацыю” аб сваім фармальным матыватары. Такая сувязь не праясняе значэння слова, а толькі знешне набліжае яго да сугучнай лексічнай адзінкі; у той жа час фармальныя збліжэнні ствараюць магчымасць далучэння пераўтворанага слова да сістэмы асацыятыўных сувязей, якія ўласцівыя ў мове сугучнаму матыватару, што прымушае звярнуцца да даследвання спецыфічных функцый фармальнай матывацыі як асабага тыпу народнай этымалогіі.

Інтэрпрэтацыя і развіццё значэнняў слоў на аснове матывацыйных адносін дадзенага тыпу мае два аспекты: 1) далучэнне да семантыкі слоў элементаў маўленчай канататыўнай інфармацыі і 2) праз праясненне ўнутранай формы слова.

Пры далучэнні да семантыкі слоў элементаў маўленчай канататыўнай інфармацыі (часта сітуацыйна абумоўленай) намінацыйная аднесенасць слова-прататыпа не змяняецца, а народна-этымалагічны матыватар служыць сродкам выяўлення эмацыйна-экспрэсіўнай ацэнкі.

Разгледзім для прыкладу назву прысвятка 1/18.05. **Кузьма**. Назву прысвятак атрымаў ад кананізаванага царквою імені, што прыпадала на гэты дзень, а менавіта – свяціцеля Касьмы, епіскапа Халкіданскага. Сама форма ўласнага імя Кузьма паходзіць ад грэчаскага Козма, а ў рускай мове ўзнікае пад уплывам слова *кузнец*. Рускае “подкузьмить” – “падмануць”, першапачаткова “парушыць спадзяванні, якія звязаны з “кузьміным днём” – тэрмінам заканчэння сельскагаспадарчых здзелак. Адсюль **Кузьма** – махляр, ашуканец, хітрук. Адбываецца далучэнне да слова Кузьма адмоўнай экспрэсіўна-эмацыянальнай ацэнкі [3, с. 106].

Праз праясненне ўнутранай формы слова актуалізуюцца экспрэсіўна-эмацыянальна-ацэначныя кампаненты, узуальна замацаваныя ў яго змесце. Народна-этымалагічны матыватар падкрэслівае характэрныя ўласцівасці

слова, якое матывуецца экспрэсіўна, удакладняючы (канкрэтызуючы) яго ацэначную накіраванасць.

Пачатак **Шчодрага тыдня**, або **Багатая каляда** (13/31.01) называецца ў Заходнім Палессі шчодры вечар **Куготы**, **Гаготы**, або **Агатуха**. Паходжанне такога наймення можа быць вынікам абраду: кідалі ў калодзеж кашу, варажылі і крычалі. Слова **Агатуха** збліжаецца з дзеясловам “гагатаць” – весяліцца, смяяцца [3, с. 45].

Разгледжаная разнавіднасць народна-этымалагічнай матывацыі спрыяе ўзнікненню ў сістэме нацыянальнай мовы сінанімічных лексем, якія адрозніваюцца семантычнымі і эмацыйна-экспрэсіўнымі адценнямі.

Экспрэсіўна-эмацыйна-ацэначная разнавіднасць народна-этымалагічнай матывацыі выступае ў шматлікіх выпадках як актуалізатар прыкмет, на базе якіх адбываецца фарміраванне пераносных значэнняў слоў.

Прыкладам вышэй сказанага можна лічыць назву прысвятка (5/22.05) **Ляльнік**, язычніцкае свята заклікання вясны ў гонар багіні Лады (Лялі, Лёлі). Лада – ва ўсходнеславянскай міфалогіі – Бажаство ладу, парадку; багіня вясны, каханя і юнацтва, прыгажосці і ўрадлівасці. Уяўлялася прыгожай, пяшчотнай, русавалосай дзяўчынай, якая садзейнічае шлюбу, падтрымлівае агонь дамашняга ачага, прыносіць лад у сем’і [5, с. 94]. Цікавае апісанне гэтага свята зрабілі фалькларысты XIX стагоддзя. Дзяўчаты на лузе выбіралі самую прыгожую сяброўку, апраналі ў белую кашулю, упрыгожвалі зялёнымі галінкамі, вянком з кветак і вадзілі вакол яе карагоды. Самую прыгожую дзяўчыну называюць ЛЯЛЯ (ЛАДА), альбо ЛЯЛЬКА, “прыгожая, як Ляля”. **Ляля** – вельмі прыгожая дзяўчына [3, с. 106–107].

Часта прыкметы, якія актуалізуюцца народна-этымалагічнымі збліжэннямі, характарызуюць ступень праявы якіх-небудзь спецыфічных уласцівасцей, якія азначаюцца. Такія прыкметы становяцца апорнымі ў развіцці пераносных значэнняў ярка выяўленай экспрэсіўна-эмацыйнай афарбоўкі. Так, слова пекла (з лац. *pix*, *picis* – “смала, дзёгаць”) атрымлівае сваё пераноснае значэнне ад “пякельны агонь, спёка, жар” у народна-этымалагічным збліжэнні з дзеясловам *пячы*.

Такім чынам, народна-этымалагічныя асацыяцыі адлюстроўваюць сацыяльна асэнсаваную ацэнку слова пры яго выкарыстанні ў мове. *Экспрэсіўна-эмацыянальна-ацэначная* разнавіднасць народна-этымалагічнай матывацыі набывае найбольшую актуальнасць у працэсе абагульнення значэнняў слоў на аснове выдзялення характаралагічных прымет абазначанага слова. Тым самым праяўляюцца тэндэнцыі да выкарыстання лексічных адзінак у ацэначнай функцыі.

Пры рацыянальным характары народна-этымалагічнай інтэрпрэтацыі чалавек абапіраецца на вядомае яму (рэальнае) значэнне слова. Тут маюць месца семантычныя кантакты паміж лексемамі, якія збліжаюцца, абапіраючыся на рэальнае значэнне інтэрпрэтуемага слова і сугучнага матыватара. Дадзеная разнавіднасць народна-этымалагічных збліжэнняў заснавана большай часткай на метанімічных асацыяцыях.

Назва свята *Пакроў* (*Пакровы*, 14/1.10.) мае значэнне – 'кусочкі тканіны, які прызначаны для пакрыцця каго-, чаго-небудзь'. Гаворка ідзе аб покрыве адмысловага вырабу, якое выкарыстоўваецца ў царкоўным ужытку. Народная этымалогія надае яму іншае значэнне 'верхні пласт, які пакрывае што-небудзь' і збліжае з дзеясловам *пакрываць*. Гэта знайшло адбітак у народным календары. У валачобных песнях можна знайсці: "Святы Пакроў пакрыў зямлю жоўтым лістом, маладым сняжком, ваду лёдам, пчалу мёдам, дзеўку вянком, бабу чапцом; стагі пакрыў: першы стажок дранічкамі, другі стажок саломкаю, трэці стажок белым снегам..." [3, с. 189-191]. У рэальным і народна-этымалагічным значэнні існуе агульнае – *пакрываць што-небудзь*.

27/14.09. *Уздзвіжанне*. Рускі варыянт назвы слова *Воздвижение* паходзіць ад слова *воздвигать* – *устар.* 'поднимать вверх, кверху'. Народная этымалогія збліжае гэтае слова з дзеясловам *дзвігаць* – 'рухаць, прымушаць дзейнічаць'. У народным календары існуе таксама назва *здзвіжанне*, у якой можна прасачыць страту першага гука [у]. Тым самым дасягаецца большае падабенства са словам *дзвігаць*, перамяшчаць з аднаго месца на другое. Лічылася, што сонца і прырода ў гэты дзень "грае, здзвігаецца". "Усё ў хату ўздзвігаецца, каб мароз не пабіў" [3, с. 165–166]. У першым і ў другім выпадку прысутнічае сэнс 'перамяшчаць'.

Гэта дае магчымасць разглядаць фармальна-сэнсавую народна-этымалагічную матывацыю як разнавіднасць лексічнай актуалізацыі. Такая актуалізацыя адбываецца па законах другаснай намінацыі, пры якой ажыццяўляецца перайменаванне ўжо названага ці выкарыстанне слоў, якія існуюць у мове, у новай намінатывунай функцыі. У выніку такіх збліжэнняў можна прасачыць частковае (гл. *Уздзвіжанне*) ці поўнае (гл. *Пакроў*) прыпадабненне слова-пратапыпа да сугучнага матыватара, а таксама захаванне знешняга выгляду слова пры суаднясенні яго з новым матыватарам.

Падводзячы вынікі, можна сказаць наступнае. Фактар першапачатковай семантычнай сумяшчальнасці ці несумяшчальнасці слоў, якія збліжаюцца ў працэсе народнай этымалогіі, дае падставу для выдзялення двух асноўных тыпаў народна-этымалагічнай матывацыі: 1) *фармальна-сэнсавага* і 2) *фармальнага*. Калі пры тлумачэнні чалавек абапіраецца на вядомае яму (рэальнае) значэнне слова, то народна-этымалагічная інтэрпрэтацыя носіць у цэлым рацыянальны характар. Калі значэнне слова невядомае і малазразумелае таму, хто гаворыць, то народная этымалогія прыпісвае слову памылковы (парадаксальны) сэнс.

Парадаксальная фармальная народна-этымалагічная матывацыя і парадаксальнае развіццё семантыкі слоў на аснове іх народна-этымалагічнай інтэрпрэтацыі прыводзяць да ўжывання і замацавання вядомых літаратурнай мове лексічных адзінак у новай намінатывунай функцыі. Гэта з'яўляецца фактарам развіцця значэнняў слоў з тэндэнцыяй адрыву ад слова-пратапыпа.

Народна-этымалагічныя пераасэнсаванні захоўваюць становішча моўных анамалій і сведчаць аб прамой залежнасці парадаксальнай народна-этымалагічнай матывацыі ад экспрэсіўных момантаў, якія з'яўляюцца звязанымі з канатацыямі (парадаксальная інтэрпрэтацыя слова часта служыць сродкам эмацыянальна-ацэначных адносін).

Багатая дыялектная лексіка беларускай мовы была і працягвае заставацца крыніцай папаўнення слоўніка літаратурнай мовы. У мове мастацкай літаратуры і публіцыстыкі дыялектызмы шырока выкарыстоўваюцца як сродак моўнай характарыстыкі персанажаў, як неабходны элемент стылізацыі пры апісанні звычаяў, штодзённага побыту і жыцця людзей пэўнай мясцовасці.

СПІС ВЫКАРЫСТАНАЙ ЛІТАРАТУРЫ

1. Förstemann, E. Über deutsche Volksetymologie, Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung auf dem Gebiete des Deutschen, Griechischen und Lateinischen 1 / E. Förstemann. – 1852. - S. 1–25.

2. Гридина, Т.А. Проблемы изучения народной этимологии: пособие к спецкурсу / Свердлов. гос. пед. ин-т. / Т.А. Гридина. – Свердловск: СГПИ, 1989. – 72 с.

3. Лозка, А.Ю. Беларускі народны каляндар / аўт.-уклад. А.Ю. Лозка; маст. А.І. Дашкевіч. – Мінск: Полымя, 1992. – 205 с.

4. Гриб, Ж.В. З'ява народнай этымалогіі ў сістэмна-функцыянальным аспекце / Ж.В. Гриб // Язык и дискурс: семантический, прагматический и лингвистический аспекты: сб. науч. тр. преподавателей фак. иностр. яз. / УО МГПУ им. И. П. Шамякина; редкол.: Т.Н. Талецкая (отв.ред.) [и др.]. – Мозырь, 2011. – С. 7–14.

5. Коваль, У.І. Народныя ўяўленні, павер'і і прыкметы: даведнік па ўсходнеславянскай міфалогіі / У.І. Коваль. – Гомель: Беларускае Агенцтва навукова-тэхнічнай і дзелавой інфармацыі, 1995. – 180 с.